

TARSOLY ZSÓFIA DÓRA¹**Élménypedagógia a Kaposvári Pécsi Utcai Általános Iskolában**

Publikációm célja a Kaposvári Pécsi Utcai Általános Iskolában végzett kutatásom bemutatása, melynek során kísérletet tettünk a szociális kompetenciák fejlesztésére hátrányos és halmozottan hátrányos és/vagy roma származású alsó tagozatos gyerekek körében. A tevékenységek fő célja volt a résztvevő gyerekek társas kapcsolatainak fejlesztése az élménypedagógia módszerével és eszközeivel. Kutatásomban először ismertetem az élménypedagógia módszertanát, a hipotéziseimet, melyeket felállítottam a témával kapcsolatban, majd a foglalkozások menetét és a feladatok fejlesztő hatásait. Végül összegzem az eddigi tapasztalataimat.

Az élménypedagógia

Az élménypedagógia az élményt és a tapasztalatot használja alapként a tanuláshoz. Cselekedve, tevékenykedve tanítat. A tanuláshoz olyan aktív formája, amelyben a résztvevők a tapasztalataikat használják a tanuláshoz. Régebbi kutatásokból már tudhatjuk, hogy élmény és öröm nélkül nincs tanulás.

Amennyiben a gyermek nem tanul meg játszani, aminek segítségével le tudná vezetni a feszültséget, akkor a felgyülemlett energia agresszió formájában robbanhat ki belőle (Kispéter–Sövényházy, 2008).

Az élménypedagógia más, mint a tanórai tanulás, amely mások élményeire van építve. Az élménypedagógia elsődleges célja a képzés, a nevelés és a fejlesztés. Összetetten kezeli a testi-lelki és szellemi folyamatokat, amelyek a résztvevőkben lezajlanak egy foglalkozás során. A facilitátor az élménypedagógiát célirányosan, tudatos tervezéssel, közvetlen tapasztalással és irányított visszacsatolással alkalmazza a tanuló tudásának bővítésére, készségeinek fejlesztésére. Az élménypedagógia fizikai és szociális kihívást jelent a tanuló vagy a résztvevő számára. Strukturált gyakorlatok segítségével teremti meg a tanulási folyamatokhoz szükséges kereteket. A gyakorlatok egymásra épülnek, egyre magasabb szintűek, a kihívás, mely választható a résztvevők egyéni döntése alapján, szintén növekszik (Challenge by Choice). Gyökerei az outdoor és kalandpedagógiához nyúlnak vissza, így az élménypedagógia egyik fő eleme a szabadban történő tanulás, de sok irányba fejlődött (Sáriné, 2016).

¹ hallgató, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar; tarsolyka16@gmail.com

„Lényege, hogy a gyermeket az állandóan változó társadalmi körülményekre csak úgy lehet felkészíteni, ha a problémamegoldás képességét sajátítja el. Tehát nem kész ismereteket nyújtunk át neki, hanem az ismereteket maga szerzi meg. Ez pedig problémahelyzetekkel, hipotézisteszteléssel, valamint az alternatív megoldások kipróbálásával válhat lehetővé.”
(Mészáros–Bárnai, 2010).

Az élménypedagógia az alábbi kompetenciák fejlesztését segíti:

- együttműködés;
- kommunikációs készségek;
- bizalom, önbizalom;
- személyes, társak iránti, társadalmi és környezeti felelősségtudat;
- vállalkozókészség;
- vezetői készségek;
- problémamegoldó, helyzetfelismerő és döntési képességek;
- konfliktuskezelés;
- önismeret, saját korlátok megismerése;
- kreativitás, gyors alkalmazkodó képesség.

Tanórán nem lehet tananyagba foglalni a bizalmat, az eredményes vezetést, kommunikációt, problémamegoldó képességet és az önbizalmat, vagy a további, fentebb felsorolásra került készségeket, képességeket. Ezeket nem lehet könyvből elsajátítani. A módszer ezért gyakorlatok során szerzett tapasztalatokat dolgoz fel a tanulási folyamat–feldolgozás szakaszban.

Az élménypedagógia legfontosabbnak az egyéni hozzájárulást, a tapasztalatszerzést és a tapasztalatok kiértékelését tartja. A tapasztalati tanulás ugyanis akkor hatékony, ha az elérendő célokhoz illeszkedő gyakorlatokat, az azokból származó tapasztalatokat feedback, közös megbeszélés, kritikai elemzés és szintézis követi. Az egymásra épülő gyakorlatok aktív részvételre, kezdeményezésre és döntésre készítetik a résztvevőt, és a következményekért is ő a felelős. A résztvevő így elköteleződik a célok megvalósításában, személyes tanulságai alapozzák meg a tapasztalati tanulást. Megtapasztalhatja a sikert, de a kudarcot is, azonban mindkettőből tanulhat (Sáriné, 2016).

Különféle tanulási stílusokra épít. Sokan jó eredménnyel tanulnak vizuális úton, írott anyagból. Vannak auditív típusok. Ők a hallott anyagot sajátítják könnyebben el. Kinesztetikusok akkor tanulnak jól, ha elvégzik az adott cselekvéssort. Az élménypedagógia kombinálja ezeket a stílusokat. Ezért is olyan hatásos.

Az élménypedagógia épít továbbá a csoportban lezajló folyamatokra, valamint a kockázattal vállalásra, az egyén kimozdítására a komfortzónájából. Az önmagunkról való tanuláshoz kihívásra van szükség, vagyis a komfortzónából át kell lépni a tanulási zónába, ahol a résztvevő védett körülmények között, vezetett gyakorlatokon keresztül kipróbálhatja önmagát egy számára próbatételt jelentő szituációban, így haladva meg önmagát. Ekkor megtapasztalhatja az a fantasztikus érzést, amelyre Kurt Hahn, az élménypedagógia atyja utal, vagyis hogy többre vagyunk képesek, mint amit gondolnánk magunkról.

Az élménypedagógia módszere univerzális, az egészen kicsi gyermektől az idősebb korosztályig sikeresen használható (Csimáné–Sáriné, 2017). Hatékonyan működik továbbá mind a fizikailag sérült, mind az egyéb szempontból hátrányos helyzetű, például magatartási problémákkal küszködő gyerekek, fiatalok körében is. A fiatalkori bűnmegelőzésben is sikeres példák támasztják alá a módszer hatékonyságát (Kispéter–Sövényházy, 2008, p.15).

„*A halmozottan hátrányos helyzetű roma tanulók tanítása speciális pedagógiai szakértelmet, módszereket igényel*” (Nagy, 2002). Nagy Mária kutatásából kiderül, hogy a pedagógusok többsége számára azért okoz nehézséget a roma gyerekek tanítása, mivel e tanulók esetében sokkal nehezebb elérni a tanuláshoz szükséges motivációt. De mielőtt, vagy miközben szeretnék elérni a pedagógusok a motivációt, fejleszteni kell a tanulók szociális kompetenciáit.

„*Nagyon sok gyermek küzd szociális és viselkedési problémákkal. Gyakran fordulnak elő kötődési nehézségek, hiányoznak az elemi érzelmi odafordulások a másik emberhez, nem ismeretek az együttműködés formái, nem alakult ki a tolerancia, az empátia. Kevés olyan program van, amelyben a szociális készségek, képességek fejlesztése az iskolai oktatás szerves részeként működne. Olyan programokat kellene használni, amelyek nem a már meglévő interperszonális problémák csökkentésére, hanem azok megelőzésére irányulnak*” (Németh, 2008). Ehhez alkalmazhatjuk az élménypedagógiát, akár terápiás jelleggel is.

Hipotézisek

Hipotéziseimet Rajnai Judit *Lehet másképp?! – avagy pedagógiai alternatívák a hátrányos helyzetű roma fiatalok nevelésében* című 2012-es írása alapján állítottam össze. A cikk olvasása során vetődött fel bennem, hogy a kutatásom alatt bennem megfogalmazódott gondolatokkal egybeesnek ezen felvetések közül néhány, ezért használtam őket hipotézisekként a munkámban:

- „*Nyelvi hátrányokkal érkeznek az iskolába, ami nem idegennyelvűség, hanem hiányos magyar szókincset jelent*” (Rajnai, 2012. p. 55). Véleményem szerint az élménypedagógia megköveteli a jó, a hatékony kommunikációt a résztvevő gyerekek között. Egy-egy feladat elérése érdekében beszélniük kell egymással. Ha még nem használt, nem ismert eszközt mutatunk be nekik, máris szókincs- és fogalombővítés történik. Ebben az esetben a facilitátor feladata, hogy olyan feladatot adjon, ahol szókincsbővítés az elérendő cél.
- „*...a gyerekek körülményeit hiányos tárgyi kultúra jellemzi, hiányoznak a tanulás otthoni és iskolai (tankönyv, taneszközök) feltételei*” (Rajnai, 2012. p. 55). Az élmény alapú tanuláshoz nincs nagy eszközigény. Ami mégis kell, azt a facilitátor adja. Ugyanakkor az élménypedagógiával nem lehet az év minden napján tanítani, így a tankönyv-, taneszközprobléma jelen marad.
- „*Az átlagosnál alacsonyabb szintű a tanulási motiváltságuk*” (Rajnai, 2012. p. 55). Mint említettem, az élménypedagógia játékba, feladatba, konfliktushelyzetbe bújtatva tanít, okít. Minden tantárgyra rá lehet húzni a feladatokat. Ezáltal nem a rémes – „*muszáj tanulni*” – címszó alatt dolgoznak, hanem játszva sajátítják el a kívánt tudást, ami nagyban növelheti az aktív részvételt.
- „*A tanulók az átlagosnál nehezebben alkalmazkodnak az iskolai szabályokhoz és viselkedési formákhoz*” (Rajnai, 2012. p. 55). Ha egy gyereket az iskolába kerülésének első percétől az élménypedagógia módszerével tanítják, könnyebben alkalmazkodhat az iskola szabályaihoz, mivel a gyakorlatokat mindig szerződés-kötéssel kezdjük, ahol közösen fogalmazzuk meg az együttműködés, együtt dolgozás alapvető szabályait. A szerződés-kötés közös megalkotása magasabb szintű elköteleződést és a szabályok betartását vonja maga után. Ez a módszer egyszerre ad szabadságot és kötöttséget nekik.
- „*A kamaszodó gyerekeket az átlagosnál gyakrabban jellemzi védekező, agresszív magatartás*” (Rajnai, 2012. p. 55). Ezeket egy-egy tréning alatt feladatokkal, konfliktushelyzetekkel, problémafelvetésekkel a felszínre tudjuk hozni és, közösen tudjuk megoldani, átsegíteni őket az agresszivitást okozó problémán. A későbbiekben azoknál a gyerekeknél, ahol használják a problémamegoldó piramist a feladatok kapcsán, megtanulhatják kezelni az agressziót okozó tényezőket.

Élménypedagógia a Pécsi Utcai Általános Iskolában

A foglalkozásokat a Pécsi Utcai Általános Iskolában tartottam második, harmadik és negyedik osztályos tanulóknak, minden osztályban, 2 féléven keresztül, félévente két alkalommal 2,5 órás délutáni tevékenység keretében, így osztályonként négyszer vettek részt élménypedagógiai tréningen. Az iskolában szeptemberben már nem indult első osztály, ez a korcsoport ezért maradt ki. Az osztályok létszáma 17–25 fő között mozgott.

Ismertetek egy programot, amelyet egy alkalommal mind a három osztálynál megtartottam. Első feladat: *Név + mozdulat*. Körbe állunk a gyerekekkel. Az óramutató irányával megegyezően megy a kör. Ki kell találni a nevük mellé egy mozdulatot, amivel bemutatkoznak. Mindenkinek el kell ismételnie az előtte álló nevét és a nevéhez mutatott mozdulatot, majd a saját nevét és mozdulatát. Cél a figyelem, koncentráció fejlesztése, valamint ez egyben jégtörő feladat is. A gyakorlatot minden osztály sikeresen oldotta meg.

Második feladat: *York hercege*. Mozgással összekötött mondókás feladat. Cél a gyorsaság, figyelem, energetizálás.

Harmadik feladat: *sorban állás hajhossz szerint*. A feladat elmondása után a foglalkozást vezető személy csak szemlélődik, megfigyeli, az osztály hogy tudja megoldani a feladatot közösen. Az elkészült sor megvizsgálása, megbeszélése után kettéválasztjuk őket középen. Cél ebben az esetben a csoportbontás volt, de a gyakorlat használható csapatépítésre, kommunikáció fejlesztésére is.

Negyedik feladat: *közel-távol*. Az osztályokat két csapatra osztjuk, akiket egymással szemben két sorba felállítunk. Mindenkinek lesz párja vele szemben. Lezárt szemmel, kinyújtott kézzel és adott jelzésre el kell indulni egymással szembe. Egy idő után leállítjuk a közeledést és megkérjük, nyissák ki a szemüket, nézzék meg, hova érkeztek. Megbeszéljük, hogy megérintették a szembe jövő társukat, vagy elmentek egymás mellett. Mi volt a cél induláskor, hová akarnak érkezni. Cél a társas kapcsolatok, valamint a kommunikáció fejlesztése.

Ötödik feladat: *bizalomfejlesztés kötéllel*. Egy nagy hegymászó kötelet alkalmazunk a feladatnál. Körben állunk, és kifeszítjük az összecsomózott kötelet magunk között. Először megbeszéljük a lehetséges balesetek forrásait, valamint kiküszöbölésük módjait, azért, hogy a feladat közben mindenki biztonságban érezze magát. A feladat hátradőlés, előredőlés, kötélén csüggés, legmagasabb szinten a kötélén séta a többiek segítségével. Cél a bizalom, önbizalom fejlesztése. Ennél a gyakorlatnál jól megfigyelhető az egyre nehező szint, az egymásra épülés, valamint a választható kihívás.

Tartottunk egy 10 perces szünetet.

Hatodik feladat: *Ferrari*. Mozgással összekötött mondókás feladat. Cél a gyorsaság, figyelem, energetizálás.

Hetedik feladat: *colstok kinyitás és mérés*. Colstokkal való megismerkedés, használatának bemutatása és elmagyarázása. Egy kézzel kinyitása, tárgyak, személyek magasságának mérése, majd magasságok, távolságok becslése és ellenőrzése a colstok segítségével. Cél a finommotorika fejlesztése, továbbá a becslés gyakorlása.

Nyolcadik feladat: *colstok asszociáció*. Mindenki kapott egy colstokot és el kellett képzelni valami másnak. A kezdő mondat: *Ez nem egy colstok, hanem....* Cél a képzelőerő fejlesztése, asszociációs képesség fejlesztése.

Nyolcadik feladat: *Colstock csillagkészítés*. Közösen mindenkinek a saját eszközén csillag megformálása volt a feladat. Cél a készügyesség és figyelem, fegyelem fejlesztése.

Zárásképpen kézfeltartással visszajelzés, hogy érezték magukat.

A hatodik, köteles bizalmi feladat az első alkalommal problémákat jelentett számukra. Rángatták a kötelet, ezáltal nem érezte magát mindenki biztonságban. A kitűzött célt nem lehetett elérni. A második félévben újra elvittem nekik a feladatot, és sokkal pozitívabb lett a végeredmény. Másodjára végig tudtuk csinálni, figyeltek társukra, biztosították egymásnak a biztonságot. A legfélnkebb lány és a társainál alkatilag erősebb fiú is végig tudott sétálni a kifeszített kötél tetején. A másodszori sikeres feladatmegoldás miatt úgy gondolom, hogyha az élménypedagógia módszerét rendszeresen alkalmazzák a gyerekeknél, a magatartásukból adódó problémák és a társas kapcsolatbeli hiányosságuk fejleszthető, javítható.

Ez a forgatókönyv csak ízelítőül szolgált a módszertan bemutatására. A további alkalmakkor újabb feladatokat oldottunk meg, mindig más szociális kompetenciát helyezve a középpontba. Az idő rövideje miatt az egyes alkalmakkor többféle kompetencia fejlesztését is célul tűztem ki.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy a hipotézisek, melyeket felállítottam, igazolódtak, és a problémák valóban orvosolhatók voltak az élménypedagógia módszerével. Fejlődést – ha csak részben is – a következő területeken tapasztaltam: a már ismert feladathoz való hozzáállás lényegesen javult, az együttműködés a feladat során erősödött, türelmesebben várták végig, míg a társuk sorra került, ösztönözték és lelkesítették az éppen szereplő osztálytársukat. Az asszociációs feladatok során (többre is sor került a program alatt) valóban tanultak egymástól új kifejezéseket, így a szókincs bővülés is teljesült. A második alkalomtól már vártak és örültek az új

helyzetnek. Ezek nem tűnhetnek nagy eredménynek, azonban a kiindulási állapothoz képest (passzivitás, ellenállás az újdonság irányába, kedvtelenség, valamint idegenkedés és engedetlenség az új „tanító nénivel” szemben, az általam nem értett roma kifejezésekkel való visszaélés), mégis jelentős eredménynek mondhatók, melyeket a helyi tanítók is visszaigazoltak. Megítélésem szerint az élménypedagógia rendszeres alkalmazásával valóban jelentős változásokat érhetünk el ebben a korosztályban, ebben a halmozottan hátrányos helyzetű csoportban.

BIBLIOGRÁFIA

- Csimáné Pozsegovics, B. – Sáriné Csajka, E. (2017) Élménypedagógia a minőségi idősekért. *Képzés és gyakorlat* 15. évf. 4. sz. pp. 69–81. DOI: [10.17165/tp.2017.4.7](https://doi.org/10.17165/tp.2017.4.7)
- Kispéter, A. – Sövényházi, E. (2009). *Élménypedagógia*, Szeged: Bába Kiadó
- Mészáros, V. – Bárnai, Á. (2010). Az élménypedagógia egy lehetséges meghonosítási módja gyermekotthoni közegben. *Új Pedagógiai szemle*, 2010. 60. évf. 1–2. sz. pp. 55–72.
- Nagy, M. (2002). A cigány tanulókkal kapcsolatos pedagógiai problémák a pedagógusképzésben és a fiatal pedagógusok munkájában. *Új pedagógiai szemle*, 52. évf. 11. sz. pp. 157–170. [online] <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00065/2002-11-oy-Nagy-Cigany.html> [2018.04.20.]
- Németh Gáborné Doktor, A. (2008). A szociális kompetencia fejlesztésének lehetőségei az iskolában. *Új pedagógiai szemle*, 58. évf. 1. sz. pp. 23–34. [online] <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00120/2008-01-ta-Nemeth-Szocialis.html> [2018.04.20.]
- Rajnai, J. (2012). Lehet másképp?! – avagy pedagógiai alternatívák a hátrányos helyzetű roma fiatalok nevelésében. *Új pedagógiai szemle*, 62. évf. 11–12. sz. pp. 54–75.
- Sáriné Dr. Csajka, E. (2016). Élménypedagógia – outdoor tréning műhelyfoglalkozás. II. Horizontok és Dialógusok Konferencia, Pécs, 2016. május 4. [online] <http://kompetenspedagogus.hu/hu/muhely-elmanypedagogia-outdoor-trening-muhelyfoglalkozas> [2018.04.20.]

ZSÓFIA TARSOLY

ADVENTURE PEDAGOGY AT THE PÉCSI STREET PRIMARY SCHOOL IN KAPOSVÁR

In this work I would like to present my researches made in Pécsi Street Primary School, Kaposvár, where we are improving the pupils' social competences with the methodology of experiential education.

The researches were made in Pécsi Street Primary School, Kaposvár, in years 2-4, twice in every semester with the cooperation of the classes' form masters.

As a result so far it can be said that pupils are more enthusiastic about these activities, making contact with their mates and more efficient in communicating with each other.